

Παρεκτροπές από την περί νηστείας κανονική παράδοση

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο παραδεδομένος από τον ίδιο τον Κύριο θεσμός της νηστείας, με την πάροδο των χρόνων και τη «δημιουργικότητα» του μεταπτωτικού ανθρώπου παρεξέκλινε από την πρωταρχική του στοχοθεσία για την ωφέλεια του πιστού. Προϊόντος του χρόνου παρουσιάζονται παρεκτροπές από τους κανόνες και την παράδοση της Εκκλησίας ως προς τη νηστεία της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Τότε κλήθηκαν οι πατέρες να επέμβουν και να διορθώσουν τις παρεκτροπές αυτές, λαμβάνοντας σχετικές αποφάσεις μέσα από τη σύγκλιση Οικουμενικών ή Τοπικών Συνόδων. Τέτοιες παρεκτροπές προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν οι πατέρες που συγκρότησαν την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο του 691 με τη σύνθεση τριών κανόνων, των ΚΘ' (εικοστού ένατου), ΝΕ' (πεντηκοστού πέμπτου) και ΝΣΤ' (πεντηκοστού έκτου).

Α) Με τον ΚΘ΄ (29ο) κανόνα αντιμετώπισαν παρεκτροπή των πατέρων της Καρθαγένης. Σε κανόνα ανέφεραν ότι οι λειτουργοί που τελούν τη Θεία Λειτουργία πρέπει να είναι νηστικοί. Όμως, εξαιρούσαν μία ημέρα του χρόνου, τη Μεγάλη Πέμπτη, οπότε θα έπρεπε πρώτα να έχουν φάει και μετά να λειτουργήσουν, σε ανάμνηση της παραδόσεως της Αναίμακτης Θυσίας. Οι πατέρες της εν Τρούλλω θεώρησαν ότι αυτό θεσπίστηκε από τους εν Καρθαγένη πατέρες τη συγκεκριμένη στιγμή για κάποιο λόγο της τοπικής Εκκλησίας ή για λόγους οικονομίας. Η απόφαση της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου αναφέρει ότι πρέπει να τηρηθεί η αποστολική και πατερική παράδοση με ακρίβεια και να μην λύεται η νηστεία τη Μεγάλη Πέμπτη, καθώς έτσι υποτιμείται ολόκληρη η τεσσαρακονθήμερη προσπάθεια των πιστών.

Ο Ζωναράς και ο Βαλσαμώνας, στην ερμηνεία που δίνουν, αναφέρουν ότι δεν υπάρχει κάποια ανάγκη για να συμβαίνει αυτό και πρέπει να ακολουθηθούν οι πατερικές παραδόσεις, όπως ορίζει ο 69ος κανόνας των Αγίων Αποστόλων και ο 50ος της εν Λαοδικεία Συνόδου. Ο 69ος κανόνας των Αγίων Αποστόλων ορίζει πως αυτοί που δεν νηστεύουν και δεν αντιμετωπίζουν θέμα υγείας για την κατάλυση της νηστείας, αν είναι κληρικοί να καθαιρούνται, ενώ εάν είναι λαϊκοί να αφορίζονται. Ο 50ός κανόνας της Λαοδικείας αναφέρει ότι δεν μπορούν να λύσουν την Πέμπτη της τελευταίας εβδομάδας και να καταστρέψουν όλη τη

Τεσσαρακοστή.

Η ερμηνεία του Αριστηνού στον κανόνα αναφέρει ότι η εν Καρθαγένη σύνοδος όρισε με τον 41ο κανόνα, τα άγια να τελούνται υπό νηστικών ανθρώπων, χωρίς να εξαιρείται καμία ημέρα και ότι αυτός ο κανόνας φυλάττει το ακριβές. Η ακρίβεια του κανόνα τεκμηριώνεται στο γεγονός πως ο Κύριος δείπνησε το Πάσχα εκείνο με τους μαθητές και όχι με εμάς, όπως αναφέρει και ο Θεολόγος. Επομένως, καλό θα είναι να ακολουθείται το παράδειγμα της Εκκλησίας· οι κληρικοί που θα προσφέρουν τα άγια στο θυσιαστήριο να είναι νηστικοί, όπως την ίδια προετοιμασία πρέπει να έχουν και όσοι θα μεταλάβουν.

Β) Άλλος ένας σχετικός με τη νηστεία κανόνας συντάχθηκε με αφορμή εκτροπή στην Εκκλησία της Ρώμης. Εκεί, στη νηστεία της Μεγάλης Τεσσαρακοστής νήστευαν και τα Σάββατα, σε αντιδιαστολή με την παράδοση της Εκκλησίας. Για τον λόγο αυτό, η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος όρισε με τον ΝΕ΄ (55ο) κανόνα ότι και η Εκκλησία των Ρωμαίων πρέπει να ακολουθήσει τον κανόνα που συνιστά ότι όποιος βρεθεί να νηστεύει Κυριακή και Σάββατο εκτός του ενός (εννοεί το Μέγα Σάββατο), εάν είναι κληρικός να καθαιρείται, εάν είναι λαϊκός να αφορίζεται. Ο κανονολόγος Ζωναράς αναφέρει ότι οι λατίνοι δεν διόρθωσαν αυτό το σφάλμα, αλλά έμειναν και μένουν αδιόρθωτοι και αλαζόνες, χωρίς να πείθονται στους παλαιούς κανόνες. Αλλά ακόμα και με τον συγκεκριμένο κανόνα δεν επιστρέφουν στην κανονική τάξη, ούτε την καθαίρεση οι κληρικοί ευλαβούνταν, ούτε οι λαϊκοί τον αφορισμό.

Ο Βαλσαμώνας, σχολιάζοντας τον ίδιο κανόνα, αναφέρει ότι οι της Παλαιάς Ρώμης δεν αναγνωρίζουν αυτήν τη Σύνοδο ως Οικουμενική, εξαιτίας και του συγκεκριμένου κανόνα. Τους χαρακτηρίζει ως σκληρόκαρδους, ότι έχει διαπεράσει την καρδιά τους βέλος, ενώ τους στηλιτεύει ως ενάντιους στον αποστολικό κανόνα. Δεν αξιώθηκαν να ζητήσουν συγνώμη για αυτή την ιδιορρυθμία, αλλά και πάλι νηστεύουν όχι μόνο τα Σάββατα της Τεσσαρακοστής, αλλά και τα υπόλοιπα του χρόνου. Σύμφωνα με τον βυζαντινό κανονολόγο, οι λατίνοι θεμελιώνουν το αίτημα της νηστείας του Σαββάτου ως απότοκο ευλαβείας, εξαιτίας προσκυνηματικής επισκέψεώς τους στον τάφο του Χριστού και ότι κρατούν αυτή την νηστεία ως χάρη και παλιά συνήθεια. Άλλοι πάλι κρατούν αυτή τη νηστεία χωρίς να έχουν πάει στον τάφο του Κυρίου και άλλοι έχουν πάει και καταλύουν αδιάφορα, ατιμάζοντας τη νηστεία και τα Σάββατα. Μοιάζει να ακολουθούν μάλλον τα έθιμα τους παρά τους κανόνες.

Γ) Η τρίτη παρεκτροπή παρουσιάστηκε στη χώρα των Αρμενίων, αλλά και κάποιες άλλες γειτνιάζουσες περιοχές. Εκεί, τα Σάββατα και τις Κυριακές της Μεγάλης Τεσσαρακοστής κατέλυαν αυγά και τυρί. Κρίνοντας την πρακτική αυτή, η

σύνοδος αποφάσισε με τον ΝΣΤ΄ (56ο) κανόνα να ακολουθούν σε όλη την Εκκλησία ανά την Οικουμένη την ίδια τάξη στη νηστεία, να απέχουν από οποιοδήποτε θυτό ζώο και από τα αυγά και το τυρί που είναι καρπός και γεννήματα αυτών. Ο Ζωναράς επεξηγεί στην ερμηνεία του κανόνα ότι οι Χριστιανοί των χωρών αυτών φαίνεται πως ερμήνευσαν τον κανόνα που αναφέρει ότι δεν νηστεύουμε τα Σάββατα και τις Κυριακές της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, φτάνοντας στο αντίθετο σημείο, με αποτέλεσμα να τρώνε αυγά και τυρί. Η Σύνοδος διορθώνει με τον κανόνα αυτό την παρεκτροπή. Απαγορεύει την κατάλυση από παντός ζώου θυομένου, δηλαδή σφαγμένου, όπως και από όλα τα είδη που παράγονται από αυτά και τα γεννήματά τους. Όποιος δεν τηρεί αυτά από τους κληρικούς θα καθαιρείται και από τους λαϊκούς θα αφορίζεται.

Ο Βαλσαμών θεωρεί ότι πλανήθηκαν οι Αρμένιοι και κάποιοι άλλοι ορθόδοξοι από τον κανόνα που αναφέρει ότι δεν νηστεύουμε Σάββατα και Κυριακές, και έτρωγαν αυγά και τυρί θεωρώντας ότι δεν συμμετείχαν στο αίμα του ζώου που προέρχονταν αυτά, αλλά μοιάζουν με τους καρπούς των δέντρων. Αυτές τις παρεκκλίνοσες αντιλήψεις διόρθωσε η σύνοδος, ορίζοντας να ακολουθείται ενιαία τάξη από όλες τις κατά τόπους εκκλησίες.

Μέσα από τα ανωτέρω παραδείγματα αναδεικνύεται αφενός η σημασία της ορθής τέλεσης της νηστείας. Η επιμονή των πατέρων σε αυτή δεν είναι τυχαία, αλλά βασίζεται στα ψυχοφελή και ενισχυτικά για τη σωτηρία του ανθρώπου αποτελέσματα της σωματικής και συνεκδοχικά πνευματικής ολιγάρκειας. Αφετέρου, ακόμη και με το θεσμό της νηστείας, αναδεικνύεται η ενότητα των κατά τόπους Εκκλησιών, με το αίτημα της ομοιόμορφης τέλεσής της. Η τυχόν διακοπή ή παραμέλησή της δρα σαν διασπαστικό της ενότητας στοιχείο, το οποίο, αν και αμελητέο, συνιστά κακοφωνία στο καλοκουρδισμένο όργανο της Εκκλησίας ανά την Οικουμένη.